

De drie GODDELIJKE deugden

Tijdschrift van de heemkundekring
NICOLAUS POPPELIUS
van Ravels, Weelde en Poppel

Vierde jaargang - Verschijnt driemaandelijks

Nr. 15 - 15 maart 2000

HEEMKUNDEKRING NICOLAUS POPPELIUS

Postadres en Museum: Torenstraat 12, 2381 Weelde

Rekeningnummer: 733-3522204-67

Abonnement Tijdschrift + Lidgeld Heemkundekring: 600 frank

BESTUUR:

Voorzitter: Laurent Woestenburger, Beatrijs van Nazarethlaan 2, 2382 Poppel	656993
Secretaris: Ria Verheyen, Welvaartstraat 14, 2300 Turnhout	421839
Penningmeester: Agnes Luyten, Berkenlaan 91, 2380 Ravels	658346
Leden: Jos Nooyens, Overbroek 15B, 2382 Poppel	658636
Frans Slegers, Steenweg op Weelde 60, 2382 Poppel	655751
Peter Van Baelen, Weeldestraat 35, 2381 Weelde	655161
Leo van den Berk, Mierdsedijk 111, 2382 Poppel	656954
Adriaan Van Gils, Klein Ravels 109, 2380 Ravels	655258
Marc Van Gorp, Grote Baan 97, 2380 Ravels	656905
Marc Vermeeren, De Meerkens 10, 2382 Poppel	658838
Magda Vloemans, Turnhoutseweg 2, 2381 Weelde	655156

REDACTIELEDEN:

Bert Bogaert, Tulderheyde 25, 2382 Poppel
Louis Schats, Zandoerleseweg 5, 5511 AA Knegsel (Nederland)
Frans Slegers, Steenweg op Weelde 60, 2382 Poppel
Jos Nooyens, Overbroek 15B, 2382 Poppel
Walther van Hulten, Aarledijk 34, 2382 Poppel
Marc Vermeeren, De Meerkens 10, 2382 Poppel
Laurent Woestenburger, Beatrijs van Nazarethlaan 2, 2382 Poppel

VORMGEVING EN REDACTIEADRES:

Marc Vermeeren, De Meerkens 10, 2382 Poppel

VOORRADIGE PUBLICATIES:

Jaargang 1 "De Drie Goddelijke Deugden": 600 frank
Jaargang 2 "De Drie Goddelijke Deugden": 600 frank
Jaargang 3 "De Drie Goddelijke Deugden": 600 frank
De Drie van het Noorden: 200 frank
Ontwerp omslag: ARTI-LINE Beerse
ISBN: D/1996/4081/1

Inhoudsopgave

1. De vaststelling van de Nederlands-Belgische grens	blz.65
2. Jan Baptist Verreet, onderwijzer te Weelde	blz.70
3. Vierhonderd jaar Dickens te Ravels en te Weelde	blz.72
4. 1940: De vlucht naar Frankrijk	blz.76
5. Ravels, Weelde, Poppel "Toen en Nu"	blz.81
6. Het ontstaan van de vaart en de kleinijverheid te Ravels en Oud-Turnhout	blz.84
7. Gedichten van meester Van Beek	blz.94

De vaststelling van de Nederlands-Belgische grens ter hoogte van Hilvarenbeek

door Jac. Slavenburg

I

Hilvarenbeek is een grensdorp. Officieel sinds 1648, de Vrede van Münster. Daarvoor, in de tachtigjarige oorlog, waren de grenzen niet stabiel en sterk afhankelijk van de wisselende krijgskansen tussen de Nederlanders en Spanjaarden. Na het sluiten van de vrede in 1648 zijn er nogal wat grensgeschillen geweest tussen de Republiek en de Spaanse Nederlanden (het grootste deel van het huidige België). Hier is Hilvarenbeek niet bij betrokken geweest, doch wel de dorpen Bladel en Reusel. De Spanjaarden beweerden dat deze dorpen onder het kwartier van Antwerpen vielen; de Republiek hield vol dat zij onderdeel van de Meierij (Staats grondgebied) vormden. Nog in 1784 eiste de Oostenrijkse keizer Jozef II (de Spaanse Nederlanden waren inmiddels Oostenrijks geworden) deze plaatsen terug. Bij het verdrag van Fontainebleau (8 november 1785) zag hij echter van zijn aanspraken af.

Een soortgelijke strijd werd om Postel gevoerd. Ook dit was door de Staten-Generaal in 1648 in bezit gesteld, doch hier werd het dorp in september 1651 opnieuw door de Spanjaarden bezet, waarop de geestelijken weer naar hun abdij terugkeerden. Bij hetzelfde verdrag van Fontainebleau zag de Republiek af van haar (vermeende) rechten op Postel.

II

Kort daarna brak de Franse Revolutie uit. De Oostenrijkse Nederlanden en het prinsbisdom Luik (dat tot dan toe zelfstandig was gebleven) werden door de Fransen in 1795 veroverd. In de Noordelijke Nederlanden gebeurde dit in fasen. In maart 1810 werden Zeeland en het gebied ten zuiden van de Waal en Merwede (dus ook Brabant) bij Frankrijk ingelijfd. Op 9 juli van dat jaar volgde de rest van het (inmiddels) Koninkrijk Holland. Het was niet voor lang, want in november 1813 (na de slag bij Leipzig) begonnen Franse troepen zich terug te trekken, op de 20e van die maand namen Van Hogendorp en Van der Duyn van Maasdam

voorlopig het Algemeen Bestuur op zich en de 30e landde de erfprins in Scheveningen. Deze energieke zoon van Hollands laatste stadhouder had grotere plannen dan alleen de souvereiniteit over de voormalige Republiek. Al op 9 november 1813 had hij in Londen een plan opgesteld voor een Rijk, dat behalve de oude Republiek tevens de Zuidelijke Nederlanden zou bevatten, alsmede het voormalige prinsbisdom Luik en verder Luxemburg en de linker Moezel en Rijnsoever (lijn Luxemburg-Trier-Koblenz-Keulen-Kleef).

De "geallieerden" werden het eens over een vereniging van Nederland en België (21 juni 1814) in een "réunion intime et complète", maar zonder het gewenste gebied op de linker Rijnsoever (Rijnland). Dit betekende dat o.a. Hilvarenbeek geen grensplaats meer was; een gedeelte van zijn grondgebied vormde nog slechts een provinciegrens.

III

Dit duurde tot 1830. Het verhaal van de Belgische Opstand is genoegzaam bekend. En weer lag Brabant in de frontlinie. Na het échec van de vierdaagse strijd in Brussel en Prins Frederiks aftocht uit deze stad, riep een inmiddels gevormde Voorlopige (Belgische) Regering op 4 oktober de onafhankelijkheid uit. Binnen korte tijd slaagden de Belgische patriotten erin de "Hollanders" uit het grootste deel der Zuidelijke Nederlanden te verjagen. Boven de grote rivieren vreesde men intussen dat het katholieke Noord-Brabant ook "om" zou gaan. Hoewel onder betere en gedisciplineerde leiding de Belgen zeker tot de Moerdijk hadden kunnen oprukken, bleven de Noord-Brabanders vrij kalm onder het opwindende gebeuren; dit in tegenstelling tot de Limburgers, die in grote meerderheid de zijde der opstandelingen kozen. Deze gebeurtenissen, en het verzoek om militaire bijstand door Willem I aan de hoven van Engeland, Pruisen, Rusland en Oostenrijk, leidden tot het bijeenroepen van de Conferentie van Londen, waar over het lot der Nederlanden beslist zou worden. Deze Conferentie kwam op 4 november 1830 voor het eerst bijeen, erkende op 20 december België's onafhankelijkheid en vaardigde op 20 en 27 januari 1831 de z.g. januari-protocollen uit. Hierin werd o.a. de verdeling der staatsschuld geregeld, een vrije Scheldevaart en eeuwigdurende neutraliteit van België.

Wat de afscheiding betreft werd bepaald dat Nederland de grenzen zou krijgen van 1790. Luxemburg zou niet bij België worden gevoegd en er zou een uitwisseling van enclaves moeten plaatsvinden. Dat leek op papier heel aardig, maar praktisch was dit nauwelijks te verwezenlijken. A.C.J. de Vrankrijker noemt het zelfs dwaas, omdat de hele ingewikkelde enclavetoestand, zo aardig opgelost in de Franse Tijd, daardoor weer terugkwam. Daarbij behoeven we niet alleen te denken aan enclaves als Ravestein, Gemert of Zevenaar, die nu tot België zouden gaan behoren, maar wat te denken van bijvoorbeeld het voormalige prinsbisdom Luik, dat in 1790 ook geen Belgisch (= Oostenrijks) gebied was. Emmer voegt daar nog aan toe, dat een gedeelte van Zuid-België (het gebied rond Philippeville, Florennes en Mariënbourg) pas bij de tweede Vrede van Parijs (20 november 1815) van Frankrijk was afgescheiden en derhalve voor de helft door Oranje werd geclaimd (als ruilobject voor Limburgs gebied).

Toch is Willem I tot dit protocol toegetreden, wellicht in het vertrouwen dat enclave-ruil (waaronder dus ook eerdergenoemde Zuid-Belgische kantons) geheel Limburg voor hem veilig zou stellen, naast zijn overeengekomen recht op (geheel) Luxemburg. De Belgen verwierpen echter het protocol, aangezien zij de gehele provincie Limburg wensten, benevens Zeeuws-Vlaanderen (toegang tot de Schelde) en Luxemburg. Ook de schulddeling vond men hoogst onbillijk. De Conferentie moest dus verder en hoewel de "bases de séparation" in het

protocol van 20 januari als "irrévocables" waren vastgelegd, week men daar in de "préliminaires de traité", beter bekend als de 18 artikelen van 26 juni 1831, vanaf.

Er waren twee belangrijke verschillen: Luxemburg, dat eerst losgeweekt was van de onderhandelingen als persoonlijk en onvervreemdbaar eigendom van Willem I, werd weer punt van onderhandeling. Ook erkende de Conferentie zekere Belgische rechten op Maastricht (in verband met de voormalige bevoegdheden van de prinsbisschop van Luik in deze). Ook de schuldenkwestie viel voor de Belgen veel gunstiger uit. Colenbrander ziet de tegemoetkoming van de Conferentie aan de wensen der Belgen als "een verlegenheidspoging om, in 's hemels naam en hoe dan ook, Leopold aan België te helpen, ten koste der Nederlandsche belangen". Diezelfde avond van de 26e juni verklaarde Leopold dan ook dat hij de kroon zou aannemen, als het congres de 18 artikelen zou aanvaarden. Dat deed het congres inderdaad op 9 juli, waarop Willem weigerde en de zoveelste impasse een feit was.

Grenspaal

IV

In de vroege morgen van 2 augustus 1831 rukte het Nederlandse leger vanuit Noord-Brabant zuidwaarts. Een gedeelte overschreed nog diezelfde dag de (provisorische) Belgische grens. De tien dagen die daarna volgden en de geschiedenis zijn ingegaan als de Tiendaagse Veldtocht, brachten een aantal militaire successen voor de Nederlanders, die zeker ook Brussel veroverd zouden hebben, als niet een Frans leger de Belgen te hulp was gesneld. De mogendheden zagen nu wel in dat België toch (nog) niet die veilige buffer vormde tegen een mogelijk expansionistisch Frankrijk en zochten ter conferentie naarstig naar een oplossing, hetgeen resulteerde in een ontwerp voor een definitief tractaat; de 24 artikelen van 15 oktober 1831. Deze behelsden een deling van Luxemburg (Waals-Luxemburg zou aan België komen en het Duitssprekende gedeelte van Oranje blijven en tevens lid van de Duitse Bond). De Limburgse districten op de rechter Maasoever, alsmede Maastricht en een stukje linker Maasoever direkt om die stad heen, zouden Nederlands worden. Een duidelijke verbetering in het door de Conferentie voorgestelde compromis is het loslaten van de grenzen van 1790 en daarmee ook de heilloze enclave-uitwisseling. In plaats daarvan somde men de provincies op

waaruit het Belgisch grondgebied zou bestaan. Zeeuws-Vlaanderen bleef Nederlands en een gedeelte van Limburg werd het.

Na veel gesputter accepteerden de Belgen, maar Willem I weigerde. Na vruchteloos hopen op voor hem gunstige internationale ontwikkelingen stemde hij eindelijk zes jaar later toe. Nu waren de Belgen verontwaardigd (zij hadden al die tijd het beheer over Limburg en Luxemburg behouden en geen cent op de gezamenlijke schuld afgelost) en nieuwe onderhandelingen bleken nodig. De 24 artikelen van oktober 1831 werden echter bijna onveranderd in het Vredesverdrag van 19 april 1839 opgenomen. Wijzigingen vonden alleen plaats ten aanzien van de schuldenkwestie en de scheepvaartregelingen. Voor wat betreft de grenzen zijn de artikelen gelijklopend; zo ook artikel 6 "*...les dites limites seront tracées conformément à ses mêmes articles par des commissaires-démarcateurs belges et hollandais, qui se réuniront le plus tôt possible en la ville de Maestricht*". Want al waren de grenzen vastgelegd in de eerste vier artikelen, een nauwkeurige beschrijving moest geschilpunten, die onvermijdelijk zouden rijzen, oplossen. Het "le plus tôt possible" van 15 oktober 1831 is wat uitgelopen; de herhaling van dit artikel op 19 april 1839 resulteerde in een eerste bijeenkomst van de "grensregelingscommissie" op 30 juni 1839.

V

De gemengde commissie is daarna nog 272 maal bijeengekomen. Tussentijds, op 5 november 1842, kon een nieuw tractaat worden getekend, "pour l'exécution du traité de Londres du 19 avril 1839." De eerste 15 artikelen van deze overeenkomst zijn gewijd aan de vaststelling der grens. Het is begrijpelijk dat de grenslijn, die getrokken moest worden van Budel naar de Maas een aantal gemeenten in twee stukken zou verdelen. Het nieuwe tracé werd ruwweg in artikel 2 omschreven. In artikel 11 wordt gesteld dat "la limite entre les communes Belges de Neerpelt, Overpelt, Lommel (Limbourg) en Moll (Anvers) et celles les Néerlandais de Bergeyck, Luycksgestel, Hoogloon et Bladel (Brabant Septentrional)" enige wijzigingen zou ondergaan, die nader werden omschreven. De laatste drie artikelen van de serie getuigen reeds van de onmacht der commissie een bevredigende oplossing te vinden voor de grens rond Baarle-Nassau en Baarle-Hertog (artikel 14: *Le statu quo sera maintenu ...*)

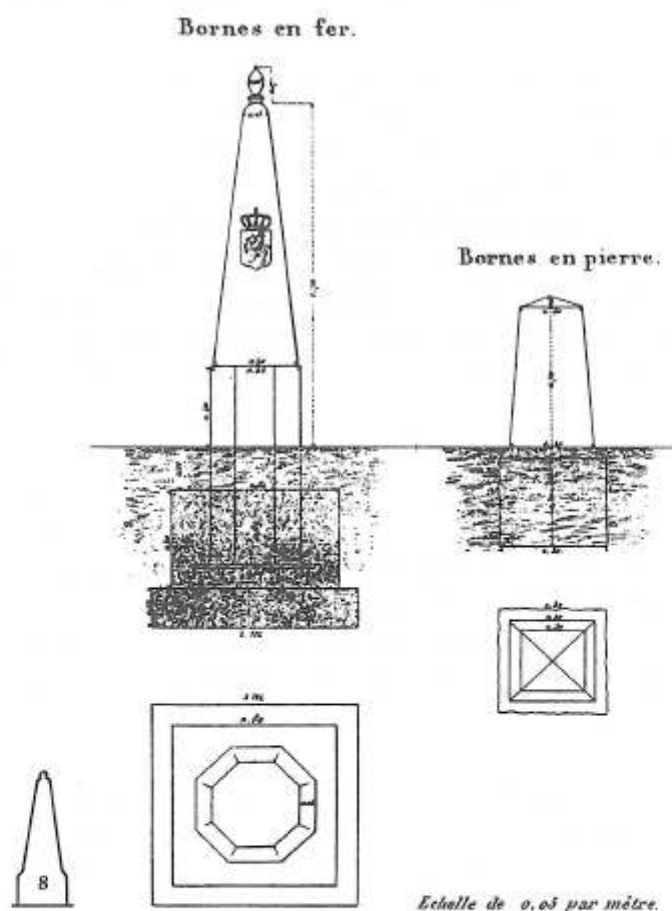
Op 8 augustus 1843 werd eindelijk in Maastricht de "Convention de délimitation entre les Pays-Bas et la Belgique" (overeenkomst omtrent de grensscheiding) getekend. De grenslijn werd hier in drie secties verdeeld, beschreven in een bijgevoegd Beschrijvend Proces-Verbaal. De eerste afdeling gold de grenzen van Pruisen (Vaals) tot aan de Maas (bij Stevensweert), de laatste de grenzen vanaf de Schelde tot aan de Noordzee. De tweede sectie gold de grenzen van de Maas tot aan de Schelde, de Noord-Brabantse dus. Hier volgde men in grote lijnen de oude provinciegrenzen, zoals blijkt uit artikel 14, paragraaf 4 "*...scheidt de grens achtereenvolgens, de Nederlandsche gemeenten Reusel, Hooge en Lage Mierde, Hilvarenbeek, Goirle en Alphen (provincie Noord-Brabant) af, van Belgische gemeenten Moll, Arendonk, Welde en Poppel (provincie Antwerpen)*".

Dat aan zo'n artikel veel werk is voorafgegaan door de grensregelingscommissie, die ook bepaalde waar de grenspalen kwamen te staan, blijkt uit het beschrijvend proces-verbaal. Onder artikel 47 kunnen we lezen:

"Limite entre la commune de Hilvarenbeek (Pays-Bas) et celle de Poppel (Belgique):

1. A partir de la dernière borne, (= grenspaal), la limite, entre ces deux communes, continue, en ligne droite, dans la même direction, jusqu' à une borne dite: Teulder hoeve ou paalput, placée à l'angle Est de la parcelle 448e C de Poppel. - A ce point, il sera planté une borne no.208.

2. A partir de ce point, la limite se dirige à peu près vers le Nord-Ouest par une longue ligne droite qui coupe le chemin de Poppel à Tuldert et sépare les parcelles 135, 148, 189, 64, 58, 56, 54, 55 et 46G de Hilvarenbeek, de celles 448e, 448c, 449c, 449b, 449a, 451d, 451, 451b, 451a, 15c, 15b, 15a, 9, 8, 7, 4 et 3 C de Poppel. Elle traverse ensuite, le ruisseau dit Aa ou Ley; laisse en Belgique, les parcelles 56 jusque et y compris 50B de Poppel et dans les Pays-Bas, celles 49, 48, et 47G de Hilvarenbeek; traverse de nouveau le ruisseau prénommé, sépare les parcelles 46, 45 et 44G de Hilvarenbeek, de celles 2 et 1 B de Poppel et aboutit, enfin, au pont qui se trouve sur le dit ruisseau l'Aa ou Ley, près de la maison cotée 48 B de Poppel. Delà, se dirigeant par le milieu du dit ruisseau, et en suivant les sinuosités, la limite atteint le pont situé dans le chemin de Poppel à Hilvarenbeek, à l'endroit dit le Rovert. Il sera planté, à l'angle Nord de la parcelle 45 B de Poppel, une borne (no.209) qui indiquera le point de contact des trois communes de Hilvarenbeek, Goirle (Pays-Bas) et Poppel (Belgique). Onze petites bornes dont huit à distances égales entre l'avant dernière et le premier point de rencontre de la limite avec le ruisseau dit Aa ou Ley, et les trois dernières aux points de rencontre de la limite avec le ruisseau, seront placées pour servir à indiquer la direction de la ligne de limite". Nederland had, na dertien jaren (gedeeltelijk) grenzeloos te zijn geweest, een nieuwe (en thans huidige) zuidgrens.

Grenspaal

Jan Baptist Verreet, onderwijzer te Weelde: 1813-1857

door Jules Van Olmen

Het is vooral na het Concilie van Trente geweest (1545-1563) dat in de ons omliggende dorpen lager onderwijs ontstond. Dit Concilie sprak de verplichting uit dat bij elke kerk een lagere school moest zijn. Deze interesse moet vooral in het licht van de reformatie en de contra-reformatie gezien worden. Luther en zijn volgelingen zagen het onderwijs als een manier om hun leer te verbreiden. De Kerk ging nu van hetzelfde wapen gebruik maken. Wel had ook de gemeentelijke overheid een zekere beslissingsmacht, maar we mogen deze, zeker in 't begin, niet te hoog aanslaan. De pastoor was de centrale figuur.

De onderwijzersfamilie Verreet woonde te Wechelderzande. Daar waren achtereenvolgens Joannes Verreet, Jan Gerard Verreet en Jan Frans Verreet onderwijzer in de 18e eeuw. Jan Baptist Verreet werd geboren te Wechelderzande op 15 juli 1788 als enige overblijvende zoon van meester Jan Frans Verreet. Op 1 maart 1813 werd hij tot onderwijzer-koster benoemd te Weelde. Zijn vrouw, Anna Catharina Notelteirs, was een Nederlandse uit Ossendrecht.

Buiten onderwijzer, koster en organist was hij ook nog *"wasschen keersmaeker ten dienst der kerck"*. Ook in Weelde lag het schoolbezoek in de winter hoog, terwijl het in de zomer terugviel tot de helft. Daarom verklaarde de gemeenteraad in 1845 *"dat het volstrekt noodzaakelyck is dat de schoolvacantie in den oogst voor het laeger onderwijs alhier behouden word."* In 1830 werd onderwijs gegeven in Nederduitse taal, lezen, schrijven en rekenen. Op 24 augustus 1837 werd het volgende in het gemeenteraadsverslag genoteerd: *"met genoegen zien wij dat het lager onderwijs alle jaeren meer en meer toenemd, en dat de zugt tot het leeren meer uytspreyd, niets word er verzuymd om hetzelve zoo veel doenlijk tot den gewenschten trap van verbetering te brengen: het lezen, schrijven, cijferen word er met iever voortgezet."*

Schoolmeester Verreet had het in 1840 zeker druk met niet minder dan 141 leerlingen in zijn klas. Nog tien jaar moest hij wachten om er een ondermeester bij te krijgen. Het was Jacobus Wouters, een kwekeling van de normaalschool te Lier, die op 24 juni 1850 benoemd werd. Het salaris van de tweede onderwijzer werd gedeeltelijk door het gouvernement betaald, maar de rest moest worden bijeengebracht door hoofdonderwijzer Verreet, want de gemeente betaalde niets. Jan Baptist Verreet nam ontslag op 30 januari 1857, na 44 jaar voorbeeldige dienst.

Dag op dag tien jaar later overleed hij te Weelde, op 30 januari 1867. Zijn weduwe ontving de helft van het onderwijzerspensioentje. Lang genoot zij er niet van, want ook zij overleed te Weelde, op 77-jarige leeftijd, op 13 februari 1868. Uit hun echtverbintenis werden twee kinderen geboren:

- **Joanna Martina**, geboren te Weelde op 24/12/1813, gestorven te Wechel op 17/11/1899
- **Joannes Jacques**, geboren te Weelde op 4/3/1819, priester

De familie Verreet-Notelteirs hield voeling met Wechel, met als gevolg dat dochter Martina trouwde op 1 juli 1839, in het dorp van haar vader, met Frans Smans, zoon van de eerste Wechelse burgemeester, Adriaan Smans-Cloots. Bij zijn huwelijk was Frans zelf burgemeester, want hij had zijn vader in die functie opgevolgd in 1836. Toevallig of niet? Het echtpaar Smans-Verreet ging wonen in het huis dat eertijds eigendom en woonplaats was van Martina's vader, "Den Hert", maar later eigendom werd van haar man, Frans Smans.

Uit dit huwelijk ontsproten enige zwaargewichten van het toenmalig Wechels verenigingsleven:

-Cesar Smans huwde met Philomena Verlooy, die model stond als "Dientje" in het boek van Jozef Simons "Dientje Goris". Zij waren vele jaren eigenaars en uitbaters van de gekende afspanning "De Keizer".

- Coleta Smans trouwde met Kesken Grielens, de stichter en leider van de zangmaatschappij "De Eendracht", en uitbater van "De Prins", een welgekend café op de hoek van de Vlimmerse- en Oostmallebaan.

Priester Joannes Jacobus Verreet werd priester gewijd te Mechelen op 5 oktober 1844, werd onderpastoor te Itegem op 17 oktober 1848, werd onderpastoor te Niel op 8 april 1853, gaf zijn ontslag op 5 november 1888 en overleed te Niel op 20 december 1899.

†

Zie ik ga sterven. Gen. 48. v. 21.
En nu allerliefste kinderen! wat begeert de Heer uw
God van u, dan dat gij Hem, zult vrezen, en zijne wegen
bevandel en Hem liefhebben... opdat het u wel aang
gaan. D. 10 v. 12 en 13

BID VOOR DE ZIEL
VAN ZALIGER

JOANNES BAPTISTA VERREET,
ECHTGENOOT VAN
ANNA CATHARINA NOTELTEIRS,
KOSTER EN ONDERWIJZER TE WEELEDE
sedert 2 april 1818;
gehoort te Wechelderzande den 15 juli 1789,
voorzien van de III. Sacramenten der stervenden,
godvruchtig in den Heer ontslapen te Weelde
den 30 januari 1867.

(De plechtige nienart zal geschieden op 14 februari 1867.)

Heere! ik heb de schoonheid van uw huis bemind. Ik heb
vele kinderen gevormd om U te dienen, om U te verheerlijken
en om gedurig hunne dankzeggingen te doen. Ps 25. v. 14.
Hij sprak rechtinniglijk volgens de waarheid die in zijn
hart was, en nooit is er eenig bedrog in zijne woorden ge-
vonden. Ps. 14. v. 3.

De man welke de ongelukkigen bijstaat zal gezegend we-
zen; en die hen verzadigt zal zelf door hemelsche goederen
overladen worden. Prov. II. v. 25.

(Mijne vrouw!) nu zijt gij vol droefheid; maar ik zal u we-
derzien; dan zal uw hart zich verblijden, en die blijdschap zal
u niemand ontnemen. Joun. 16. v. 22.

Neen, (vrouw en kinderen!) ik vraag u gerne tranen maar
gebeden; u (mijn zoon) bid ik, wees mij geduchtig aan het
altaar des Heeren. H. Ang.

R. I. P.

TURNHOUT. — SPLICHAL-ROOSEN.

O MARIA.

†

O sterveling! beroem u niet op morgen.
Prov. CAP. 27. v. 1.

Zie ik ga in het stof der aarde slapen, en wanneer gij
mij des morgens vroeg zult zoeken, zal ik niet meer in
weten zijn. Job. CAP. 7. v. 21.

BID VOOR DE ZIEL
van zaliger

ANNA CATHARINA NOTELTEIRS,
WEDUWE VAN
JOANNES BAPTISTA VERREET,
geboren te Ossenbrecht den 22 oktober 1791,
voorzien van de
III. Sacramenten der stervenden,
godvruchtig in den Heer ontslapen te Weelde
den 13 februari 1868.

Tot hare hooze jaren is de deugd haar bijgebleven; zij
was ongereusd en rechtinnig, vreesde God en vluchtte
het kwaad. Eccl. CAP. 46. v. 11 en JOB. CAP. I. v. 1.

Gelukkig de mensch die zich verstaat jegens den armen
en behoeftigen, in den kwaden dag zal de Heer hem ver-
lossen. Ps. 40. v. 1.

MIJNE KINDEREN, beweent mijne dood, maar weest niet
ontroostbaar in uwe droefheid. Verlaat ik deze aarde,
't is maar om in het Huis van vrede te gaan.
Eccl. CAP. 38. v. 16 en II. CATH. VAN SENEN.

Indien gij mij bemint, toont het met voor mij te
bidden; bijzonderlijk als het Offer wordt opgedragen.
H. ERNCKM.

Mijn Jesus barmhartigheid. (100 dagen vloed)

R. I. P.

TURNHOUT. — SPLICHAL-ROOSEN.

Bidprentjes van Jan Baptist Verreet en echtgenote

Vierhonderd jaar Dickens te Ravels en te Weelde (5)

door Willem Paulussen (†) en Frans Vosters

X-a. Josephus Dickens, zoon van Joannes Franciscus Dickens (IX-d) en Maria Josephina Van Hees, geboren te Ravels op 10 september 1895, bakker, wonende te Ravels, Grote Baan, te Deurne en te Kapellen, overleden te Antwerpen op 3 mei 1983, 87 jaar en 7 maanden oud. Hij is getrouwd te Ravels op 27 februari 1924, op 28-jarige leeftijd (1) met Dymphna Van Noten (27 jaar oud), geboren te Ravels op 21 augustus 1896 en overleden aldaar op 20 november 1939, 43 jaar en 2 maanden oud. Uit dit huwelijk:

1. Franciscus Josephus Dickens, geboren te Ravels op 14 december 1924, overleden te Deurne op 15 augustus 1994, 69 jaar en 8 maanden oud. Hij was gehuwd met Maria Jacobs.
2. Doodgeboren kind, geboren te Ravels op 18 oktober 1926.
3. Marcellus Cornelius Dickens, geboren te Ravels op 4 december 1927, ambtenaar. Hij is getrouwd te Arendonk op 1 oktober 1949, op 21-jarige leeftijd met Irma Paula Josephina Vansweeveld (20 jaar oud), geboren te Oud-Turnhout op 19 januari 1929.
4. Franciscus Cornelius Dickens, geboren te Ravels op 19 augustus 1930.

Hij was gehuwd (2) met Estella Sierens, geboren te Zomergem op 22 december 1905, overleden te Antwerpen op 28 juni 1982, 76 jaar en 6 maanden oud. Uit dit huwelijk:

5. Paula Dickens, geboren te Ravels.
6. Willy Dickens, geboren te Ravels.

X-b. Alfons Lodewijk Dickens, zoon van Joannes Franciscus Dickens (IX-d) en Maria Josephina Van Hees, geboren te Ravels op 21 april 1901, metselaar, wonende te Ravels, Vooreel en te Arendonk, Kapelstraat, overleden te Arendonk op 21 september 1949, 48 jaar en 5 maanden oud. Hij is getrouwd te Arendonk op 12 april 1926, op 24-jarige leeftijd met Maria Josephina Van Deuren (25 jaar oud), geboren te Arendonk op 26 oktober 1900 en overleden te Turnhout op 6 juni 1958, 57 jaar en 7 maanden oud. Uit dit huwelijk:

1. Alice Josephina Dickens, geboren te Ravels in 1927. Zij was gehuwd met Jozef Simons.
2. Josephus Franciscus Dickens, geboren te Ravels op 25 september 1928, metselaar, wonende te Arendonk, Kapelstraat 43. Hij was gehuwd met Maria Elisabeth Lenaerts, geboren te Arendonk op 14 juli 1931.
3. Joseph Joanna Dickens, geboren te Arendonk op 24 december 1934, volgt onder XI-a.

X-c. Aloysius Dickens, zoon van Joannes Franciscus Dickens (IX-d) en Maria Josephina Van Hees, geboren te Ravels op 5 november 1902, bakker en herbergier, wonende te Ravels, Kapelstraat 43, overleden te Ravels op 22 juli 1966, 63 jaar en 8 maanden oud. Hij is getrouwd te Weelde op 3 februari 1932, op 29-jarige leeftijd met Josephina Francisca Pelkmans (26 jaar oud), geboren te Weelde op 1 oktober 1905, overleden te Turnhout in 1990, 85 jaar oud. Uit dit huwelijk:

1. Louisa Dickens, geboren te Ravels in 1934. Zij was gehuwd met Jozef Dickens.
2. René Dickens, geboren te Ravels in 1937, volgt onder XI-b.

3. Jeanne Dickens, geboren te Ravels rond 1940. Zij was gehuwd met Gustaaf Bolkmans.

X-d. Augustinus Dickens, zoon van Joannes Franciscus Dickens (IX-d) en Maria Josephina Van Hees, geboren te Ravels op 13 mei 1910, bieruitvoerder, fietsenmaker, taxivoerder en garagist, wonende te Ravels, Peelsestraat en Grote Baan 4, overleden te Ravels op 19 juni 1978, 68 jaar en 1 maand oud. Hij is getrouwd te Weelde op 21 september 1937, op 27-jarige leeftijd met Emma Schellekens (29 jaar oud), geboren te Merksplas op 29/6/1908, overleden te Turnhout op 14 januari 1982, 73 jaar en 6 maanden oud. Uit dit huwelijk:

1. Carolus Josephine Dickens, geboren te Ravels op 7 februari 1940, volgt onder XI-c.

X-e. Augustinus Franciscus Dickens, zoon van Jan Baptist Dickens (IX-f) en Leonie Van der Paalen, geboren te Weelde op 21 november 1913, landbouwer, wonende te Weelde, Geeneinde. Hij is getrouwd te Weelde op 27 november 1940, op 27-jarige leeftijd met Maria Elisabeth Zegers (24 jaar oud), geboren te Weelde op 9 april 1916. Uit dit huwelijk:

1. Magda Dickens, geboren te Weelde in 1945. Zij was gehuwd met Louis Schellekens, geboren te Poppel in 1939.

2. Josephus Dickens.

X-f. Frans Dickens, zoon van Augustinus Dickens (IX-g) en Maria Ludovica Janssen, geboren te Weelde op 23 mei 1910, overleden te Turnhout op 12 april 1972, 61 jaar en 10 maanden oud. Hij is getrouwd te Weelde op 23 mei 1945 op 35-jarige leeftijd met Maria Theresia Baelemans (30 jaar oud), geboren te Weelde op 13 juni 1914, overleden te Turnhout op 8 november 1977, 63 jaar en 4 maanden oud. Uit dit huwelijk:

1. Marleen Dickens, geboren te Turnhout op 10 februari 1958, bediende, wonende te Poppel, Steenweg op Weelde. Zij is getrouwd te Weelde op 31 maart 1978, op 20-jarige leeftijd met André Van Gils (28 jaar oud), geboren te Poppel op 13 januari 1950.

X-g. Franciscus Josephus Dickens, zoon van Augustinus Dickens (IX-g) en Maria Ludovica Janssen, geboren te Weelde op 13 januari 1912. Hij was gehuwd met Anna Maria Barbara Francisca Aerts. Uit dit huwelijk:

1. Roger Gustaaf Dickens, geboren te Arendonk op 28 mei 1942, volgt onder XI-d.

X-h. Jacobus Dickens, zoon van Ludovicus Dickens (IX-h) en Anna Maria Dickens, geboren te Ravels op 19 februari 1881, landbouwer, wonende te Ravels, Vooreel. Hij is getrouwd te Ravels op 10 januari 1916, op 34-jarige leeftijd met Anna Maria Antoinette Vloemans (25 jaar oud), geboren te Ravels op 19 februari 1890. Uit dit huwelijk:

1. Aloysius Adrianus Albertus Dickens, geboren te Ravels op 10 april 1916.

2. Lucia Joanna Elisabeth Dickens, geboren te Ravels op 23 november 1918.

3. Joannes Adrianus Dickens, geboren te Ravels op 29 september 1921.

4. Bertha Joanna Dickens, geboren te Ravels op 18 juni 1924.

5. August Aloysius Dickens, geboren te Ravels op 2 augustus 1926, overleden aldaar op 3 augustus 1926.

6. Josepha Joanna Dickens, geboren te Ravels op 11 mei 1928.

7. Paulina Joanna Dickens, geboren te Ravels op 7 september 1929.

X-i. Petrus Cornelius Dickens, zoon van Ludovicus Dickens (IX-h) en Anna Maria Dickens, geboren te Ravels op 28 juli 1883, fabrieksarbeider, wonende te Ravels, De Hoef en te

Tilburg. Hij is getrouwd te Ravels op 12 augustus 1919, op 36-jarige leeftijd met Maria Jeannette Gielen (33 jaar oud), geboren te Ravels op 8 juli 1886. Uit dit huwelijk:

1. Maria Joanna Theresia Dickens, geboren te Ravels op 3 januari 1920.
2. Franciscus Wilhelmus Ludovicus Dickens, geboren te Ravels op 6 maart 1921.
3. Bernardina Bertha Dickens, geboren te Ravels op 4 oktober 1923.
4. Anna Maria Elisabeth Dickens, geboren te Ravels op 17 juni 1925.
5. Gabriella Joanna Maria Dickens, geboren te Ravels op 27 april 1927, overleden aldaar op 8 januari 1928, 8 maanden oud.
6. Franciscus Ludovicus Dickens, geboren te Ravels op 8 oktober 1928.

X-j. Augustinus Dickens, zoon van Ludovicus Dickens (IX-h) en Anna Maria Dickens, geboren te Ravels op 19 januari 1885, landbouwer, wonende te Ravels, Achter-Eel, Bosstraat en te Arendonk, Reenstraat, overleden te Arendonk op 1 januari 1972, begraven te Ravels-Eel, 86 jaar en 11 maanden oud. Hij is getrouwd rond 1920, op ongeveer 35-jarige leeftijd met Adriana Cornelia Pijpers (ongeveer 30 jaar oud), geboren rond 1890, overleden te Arendonk op 21 juni 1972, begraven te Ravels-Eel, ongeveer 82 jaar oud. Uit dit huwelijk:

1. Joanna Maria Catharina Dickens, geboren te Ravels op 28 oktober 1920.
2. Lucia Petronella Maria Dickens, geboren te Ravels op 18 december 1921.
3. Maria Catharina Dickens, geboren te Ravels op 15 augustus 1923. Zij was gehuwd met Louis Remeysen, geboren te Weelde op 26 september 1919.
4. Carolus Bernardus Dickens, geboren te Ravels op 4 augustus 1925, volgt onder XI-e.
5. Ludovicus Franciscus Dickens, geboren te Ravels op 26 november 1927, volgt onder XI-f.
6. Josephus Ludovicus Dickens, geboren te Ravels op 21 november 1929, volgt onder XI-g.
7. Franciscus Dickens, geboren te Ravels rond 1930, volgt onder XI-h.

XI-a. Joseph Joanna Dickens, zoon van Alfons Lodewijk Dickens (X-b) en Maria Josephina Van Deuren, geboren te Arendonk op 24 december 1934, sigarenmaker en arbeider, wonende te Arendonk, Kapelstraat 49. Hij is getrouwd te Arendonk met Leonie Maria Claessen, geboren te Arendonk op 30 december 1936. Uit dit huwelijk:

1. August Joannes Dickens, geboren te Turnhout op 23 augustus 1955. Hij was gehuwd met Maria Louisa Rombouts, geboren op 16 juni 1958.
2. Carine Alice Dickens, geboren te Turnhout op 12 juni 1963.

XI-b. René Dickens, zoon van Aloysius Dickens (X-c) en Josephina Francisca Pelkmans, geboren te Ravels in 1937, bakker en werkman, wonende te Ravels, Kapelstraat 43, en te Turnhout, overleden aldaar. Hij is getrouwd te Weelde rond 1960, op ongeveer 23-jarige leeftijd met (en gescheiden van) Hilda Verheyen (ongeveer 22 jaar oud), geboren te Merksplas op 2 april 1938, overleden te Turnhout op 24 april 1976, 38 jaar oud. Uit dit huwelijk:

1. Sonja Dickens
2. Luc Dickens
3. Christiane Dickens
4. Benny Dickens

XI-c. Carolus Josephine Dickens, zoon van Augustinus Dickens (IX-d) en Emma Schellekens, geboren te Ravels op 7 februari 1940, garagist, wonende te Ravels, Grote Baan 4. Hij is getrouwd te Weelde op 31 juli 1962, op 22-jarige leeftijd met Yvonne Angelina Adriana Verheyen (20 jaar oud), geboren te Merksplas op 8 oktober 1941, postmeester. Uit dit huwelijk:

1. Kurt Dickens, geboren te Turnhout op 19 april 1978.

XI-d. Roger Gustaaf Dickens, zoon van Franciscus Josephus Dickens (X-g) en Anna Maria Barbara Francisca Aerts, geboren te Arendonk op 28 mei 1942, regent. Hij is getrouwd te Arendonk op 3 juli 1965, op 23-jarige leeftijd met Lea Suzanne Van Mechelen (23 jaar oud), geboren te Arendonk op 19 januari 1942. Uit dit huwelijk:

1. Carla Dickens, geboren te Turnhout in 1966.
2. Paul Dickens, geboren te Turnhout op 28 augustus 1968, volgt onder XII.

XI-e. Carolus Bernardus Dickens, zoon van Augustinus Dickens (X-j) en Adriana Cornelia Pijpers, geboren te Ravels op 4 augustus 1925, landbouwer, wonende te Arendonk, Lusthoven-Zilverbos. Hij was gehuwd met Joanna Elisabeth Van Alphen, geboren op 17/8/1952. Uit dit huwelijk:

1. Joannes Carolus Dickens, geboren te Turnhout op 15 november 1952, landbouwer, wonende te Arendonk, Lusthoven-Zilverbos. Hij was gehuwd met Maria Augusta Nijs, geboren te Turnhout op 9 januari 1954.
2. Lisa Josepha Dickens, geboren te Turnhout op 10 maart 1963.

XI-f. Ludovicus Franciscus Dickens, zoon van Augustinus Dickens (X-j) en Adriana Cornelia Pijpers, geboren te Ravels op 26 november 1927, landbouwer, wonende te Arendonk, Reenstraat. Hij is getrouwd rond 1955, op ongeveer 28-jarige leeftijd met Maria Elisabeth Van Alphen (ongeveer 28 jaar oud), geboren op 1 mei 1927. Uit dit huwelijk:

1. Andreas Carolus Dickens, geboren te Turnhout op 12 december 1956. Hij was gehuwd met Ingrid Coleta Slegers, geboren te Turnhout op 19 november 1959.
2. Leo Bernardus Dickens, geboren te Turnhout op 10 november 1958.
3. Guido Hubertus Dickens, geboren te Turnhout op 1 oktober 1961.

XI-g. Josephus Ludovicus Dickens, zoon van Augustinus Dickens (X-j) en Adriana Cornelia Pijpers, geboren te Ravels op 21 november 1929, landbouwer, wonende te Arendonk, De Daries (op de Waterhoef). Hij was gehuwd met Maria Carolina Van Doorn, geboren op 13 december 1929. Uit dit huwelijk:

1. Maria Carolina Dickens, geboren te Turnhout op 9 september 1956. Zij was gehuwd met Willy Jan Bogaerts, geboren te Turnhout op 14 april 1955.

XI-h. Franciscus Dickens, zoon van Augustinus Dickens (X-j) en Adriana Cornelia Pijpers, geboren te Ravels rond 1930. Hij was gehuwd met Leonie Verschueren, geboren te Ravels in 1935. Uit dit huwelijk:

1. Leo Dickens
2. Jozef Dickens
3. Irma Dickens

XII Paul Dickens, zoon van Roger Gustaaf Dickens (XI-d) en Lea Suzanne Van Mechelen, geboren te Turnhout op 28 augustus 1968. Hij is getrouwd te Arendonk op 29 mei 1993, op 24-jarige leeftijd met Hilde Timmermans (23 jaar), geboren te Turnhout op 2 februari 1970. Uit dit huwelijk:

1. Charlotte Dickens, geboren te Turnhout op 27 juli 1995.

1940: De vlucht naar Frankrijk (2)

door Edmond Swaan

Maandag 27 mei

De vorige dag vonden we in het kanaal een fuikje, kochten een vislijn voor 5,5 frank en konden vlak voor de deur sardientjes vissen. Dit deden we ook vandaag om toch wat bij het eten te hebben. Stro kregen we ook wat. We wisten zelfs op een heel pak beslag te leggen.

Dinsdag 28 mei

We begonnen lijnen te leggen om paling te vangen.

Woensdag 29 mei

René en Jos waren uit geweest. Ze kwamen zo zat als een kanon terug binnen en waren de volgende dag goed ziek.

Zondag 2 juni

We gingen naar de mis en stonden achter in de kerk. We hadden reeds vlooiën, maar niet alleen wij. Voor ons zat een prachtig opgedirkte juffrouw die plots haar rokje omhoog rolde en op haar dij een vlo kraakte. In de voormiddag legden we onze dekens in de brandende zon. Zodra de vlooiën er uit kwamen, konden Aloïs en ik deze knippen. Het deken werd omgedraaid en de andere kant eveneens bewerkt. We konden weer voor een paar dagen rusten.

Maandag 3 juni

René vond werk bij een wijnboer. Hij moest druiven snoeien en riet zuiver zetten. 's Avonds was er een bonte avond. Een jongen die violist was bij Radio Chatelineau bij Namen, speelde eveneens als een jonge Italiaan die les volgde aan het conservatorium. Ook haalde men aan dat als sommige jongens na de capitulatie van België om drinken vroegen, zij als antwoord kregen maar te gaan drinken "au Canal Albert".

Dinsdag 4 juni

Er was sprake van dat Jos Baelemans opgeroepen zou worden door het leger. Kolsknopen kosten één frank. We kochten er vier. Een krant kostte 0,5 frank.

Woensdag 5 juni

Jos was niet vertrokken. We gingen met heel het kamp zwemmen in de Middellande Zee.

Donderdag 6 juni

Om vijf uur in de morgen is Jos vertrokken. Hij moest gaan werken aan de Maginotlijn en hij kwam pas in oktober of zo terug thuis. 's Avonds kregen wij van een madame een flinke "soupe". We hebben nog wat hout gesprokkeld.

Vrijdag 7 juni

We hebben worteltjes gekocht, geschrabd en klaargemaakt. 's Avonds hadden Aloïs en ik geluk. We werden binnengeroepen om te eten. Het was bij een zekere Mr. Charlemagne, bijoutier en face de la Mairie (= juwelier die tegenover het stadhuis woonde).

De volgende dagen

's Zaterdags bekwamen we boef (=eten) voor twee dagen. 's Zondags geen boef. Op maandag boef, op dinsdag geen boef (wel een bad), en op woensdag 12 juni boef.

Donderdag 13 juni

De vensters werden blauw geschilderd. 's Avonds was het appèl, maar men riep immer "Present!". Men stiet eens tegen de lamp en het was volop ruzie tussen de beenhouwer en degene die appèl riep.

Zicht op het haventje te Marseillan

928. Centre de Recrutement de l'Armée BELGE
MARSEILLAN

Le commandant du Contournement de Habsburg

que le nommé : SWAN. Edmond.

né à : Weelde

le : 23/2/1921.

Etat civil : Célibataire

Nationalité : Belge.

Domicile en Bel. : Weelde. 1. Habsburg 104.

N° Carte d'identité : 2076 - délivrée en 20 juillet 1937

était en possession de sa carte d'identité, à agent perdue, en

après lui tendre de pièce d'identité.

Habsburg

2-7-1940

2-7-1940

2-7-1940

ma

Le commandant du Contournement

lieut. HUBENS -

Habsburg

Vrijdag 14 juni

De kapitein speelde op maar liet ons vrij. "Je suis raisonnable" (Ik ben voor rede vatbaar). Hij was een oud legerofficier van rond de vijftig jaar en was uit de omgeving van Arlon. We hebben nog een pot water boven de deur gezet.

Zaterdag 15 juni

Toen hebben we een film gezien. Ik werd ziek die dag. René ging eens te Agde zien of mijn broer Jef er toevallig niet was. In het kamp te Agde leed men honger.

Zondag 16 juni

We kregen bezoek van twee hongerlijders uit het kamp van Agde. We hadden een vol diep bord met gekookte rode bonen voor hen gespaard wat zij gretig opaten. Ook ons opgespaard brood konden zij meenemen naar Agde.

Maandag 17 juni

In de stad was het ruzie met de Fransen. Toen België capituleerde kregen wij van hen op onze kop. Nu zij het niet gehaald hadden werden zij op hun beurt uitgelachen. Ik was nog altijd ziek.

Dinsdag 18 juni

Terwijl ik op mijn strozak lag werd mijn portefeuille met pas en al gestolen. De postzegels die er in zaten vond ik nog terug op een vuilhoop maar de rest was verloren. We konden niets bewijzen alhoewel ik er vier van mijn kantonnement kon aanwijzen. Ik was dus mijn paspoort kwijt. Om een nieuwe pasfoto te laten maken moest ik met de fiets naar Sète 21 kilometer ver rond het strandmeer rijden. Bij het bestuur van het kantonnement maakte men toen een erzatspersoonsbewijs. Hoe ik er toen uitzag zult u wel kunnen bemerken op de bijgevoegde foto.

Maandag 24 juni

Verder hebben we de volgende dagen nog mosselen opgehaald uit het Canal du Midi, uit het meer van Sète of uit het water voor de kampeerplaats. Ook enkele oestertjes. Alles werd gekookt in een oude vetketel. Dit was ook de ketel waar wij onze was in kookten. Het hout zochten we aan het kleine haventje. Welke was nu de zoölogie van ons kantonnement? Hier volgt een opsomming. Er waren honden, katten, muizen en ratten, vlooiën en luizen, mieren in drie soorten, duvels, schorpioenen, vliegen, druifluizen, spinnen, glazenmakers (libellen), muggen, enz. Nu volgt nog iets over de kattenjacht. Eerst kwamen er overdag katten binnen maar die bleven vlug weg. Dan kwamen zij 's nachts binnen en hielden concert met duo's en trio's, bas en sopraan inbegrepen.

Zij pikten paling en we smeten er schoenen op. Later kwamen de katten op tafel zitten. Jef Valkx werd ergens uitgenodigd om konijn te eten maar zag later aan de pomp het kattevel hangen. Toen herinnerde hij zich dat het beestje de vogels opgepeuzeld had. De baas had het arme dier toen dood geslagen. Van toen af besloot hij kattebillen te draaien boven een vuurtje en hij vertelde hoe dat moest gebeuren. Ik maakte toen van een rietstok en een stalen pen een lans en Jef kon op stap.

De volgende dagen

Op een zekere avond in het begin werden we bij een huishouden verzocht om te komen eten. Zij woonden in het midden van de stad, aan de boulevard en vlak bij het stadhuis. Hun zoon

was opgeroepen bij de militairen. Het eten bestond uit aardappelen in de schil die we met schil en al binnenwerkten. Daarbij waren er erwtjes in de boter gebakken, was er macaroni die ergens in klaargemaakt was, wijn, brood en een aperitief. Hier volgt een beschrijving van het eetsalon. Als we binnen kwamen zagen we recht voor ons op een stenen verhoog van 60 cm een open haard. Heel de plaats lag een halve meter lager dan de straat. Een gordijn sloot deze af van de ruimte daarachter. Hierin lag een hoop hout voor het vuur en bevonden zich de bedden.

Naast de haard was er een deurtje met een smal trapje waar het vrouwtje dikwijls opklom om iets te halen. Het deurtje leek op een deur die bij ons voorkomt aan een buitenhok en zij was gemaakt van schollen. Rechts stond een groot onderste van een buffetkast met tegen de muur daarboven het tableau van de electriciteit. We hadden te doen met echte goede mensen. Ze hadden burens op wie zij konden rekenen en die met hen zeker en vast de spreuk kenden: "Wie geeft wat hij heeft is waard dat hij leeft".

Terug naar huis

Begin augustus hoorden we dan dat we terug naar België konden. Daags voor ons vertrek gingen we nog naar de mensen die ons geholpen hadden om hen te bedanken. 's Morgens vroeg namen we pak en zak. Op het stadhuis werd alles nagezien en de namen afgeroepen. Toen konden we op stap. We gingen naar de trein te Agde om van daaruit richting België te vertrekken. We zaten in beestenwagens met een beperkt aantal jongens per wagen. Onderweg knipten we de laatste vlo, een prachtexemplaar. Op de demarcatielijn kregen we controle van de Duitsers. Er waren pistolen gevonden.

Uiteindelijk konden we dan toch doorrijden. We reden niet door maar wel ten westen van Parijs. Wat was de vreugde groot toen we de grens overreden! Via Mons ging het toen eindpunt Brussel. Daar kwamen we terecht bij Wielemans Ceuppens, een brouwer. Zo ging het dan naar Antwerpen toe en daar de tram op richting Turnhout.

Toen we Beerse voorbij waren zagen we plots een zuster (Jeanne Swaan) en twee nichten (Anna en Amanda Van Baelen) van mij met de fiets voorbijrijden. Zij wilden verderop gaan horen of men al nieuws over ons had. Het ging naar Turnhout en met de tram naar Weelde. Op 3 augustus (de verjaardag van mijn zus Jeanne) was ik eindelijk thuis!

Thuis

Thuis viel het op dat ik zo dikwijls in mijn haar krabde. Bij controle stelde men vast dat er in mijn hoofdhaar een heel regiment luizen zat. Vlug werd er formalinne gehaald en mijn haar gewassen. De wasbak dreef vol luizen. Dan nog spoelen met water met azijn voor het losweken van de neten (luizeneieren). Ik nam nog een bad en mijn kleren werden eveneens gewassen om al het ongedierte te kunnen verwijderen. 's Anderendaags werd er op het gemeentehuis aangifte gedaan dat ik terug thuis was. Ik kreeg een bewijs van aangifte mee.

Ravels, Weelde en Poppel: "Toen en Nu"

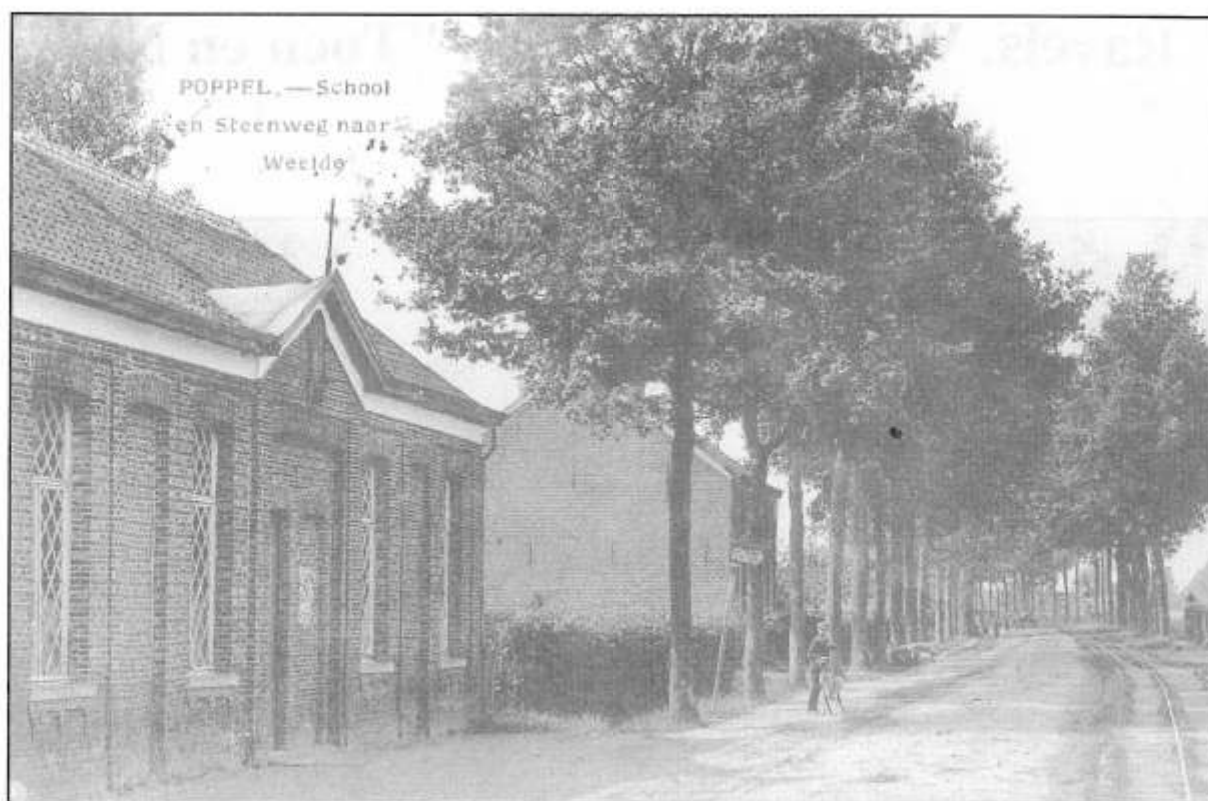
door Laurent Woestenburg

Ravels Toen: In 1901 stichtten de Zusters van Huldenberg te Ravels deze meisjesschool. Het hogere gebouw is het klooster. Vandaar de naam Kloosterstraat.

Ravels Nu: Ingevolge de fusie van de drie dorpen, de ontzuiling van het onderwijs en de opheffing van de scheiding der seksen in de lagere scholen viel de oude meisjesschool ten prooi aan de uitbreiding van de gemeentelijke lagere school en de bouw van een nieuw cultureel centrum.

Poppel Toen: Toen stond de lagere school er nog beschaduwd bij. Het hoge huis ernaast behoorde toe aan de familie Janssens. Verder ...de prachtige eiken langs de weg.

Poppel Nu: Wat houdt stand in de geschiedenis? Juist, een school. Het gebouw doet nog steeds dienst, maar wordt nu overdag bewoond door jongens en meisjes. De eiken zijn verdwenen, de stenen bleven.

Weelde Toen: Weeldestraat zoals ze was zo'n zeventig jaar geleden. Rechts: het café-Hofkens, het oud gemeentehuis, de pastorie en verder de huizen van Sooi Swaan, Sus Klasen tot (in de bocht) het oude café-Bols. Links: de lage huisjes waarin, o.a. Anna Klasen, Juleke Snels, Jos Geerts, Jaan Hermans en Chareltje Segers woonden. Op de andere hoek van de koning Albertstraat stonden het café van Nestje Clé en verder het huis van Tuur Wijgerde met de telefooncentrale, de huizen van de gebroeders Verheyen, beiden kolenboeren, en helemaal in de bocht de bakkerij-Van Gils. In het midden van de weg: het tramspoor.

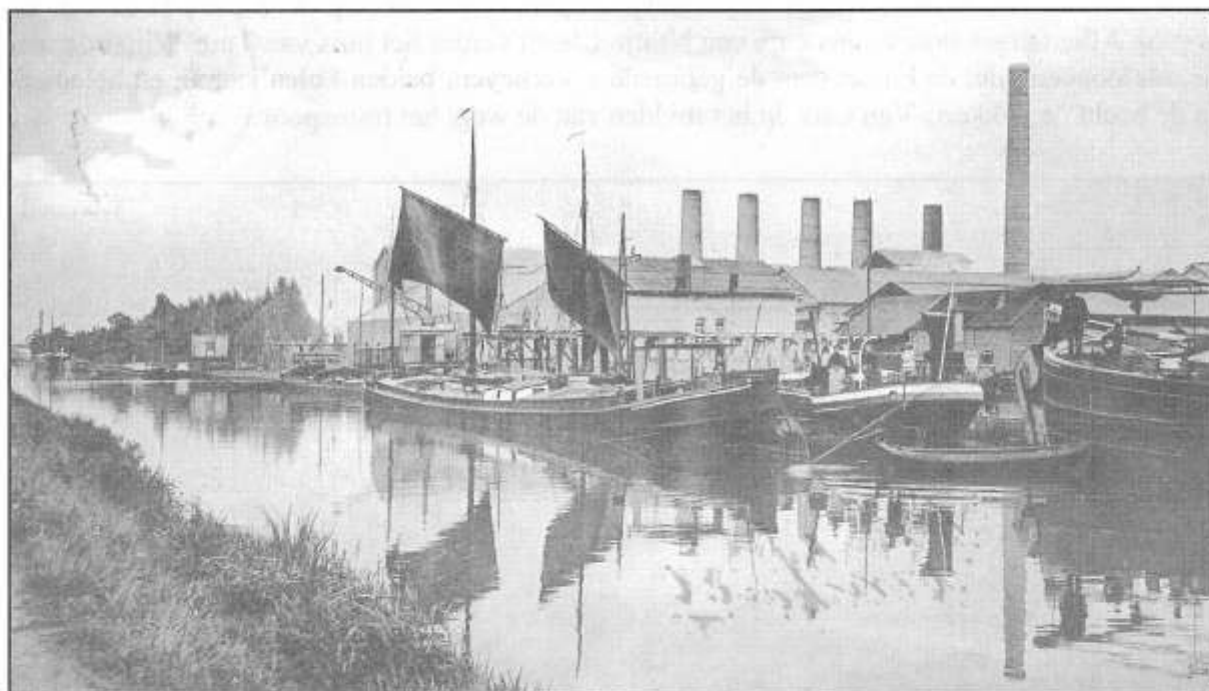
Weelde Nu: Een paar huizen hebben een grondige transformatie ondergaan, andere zijn helemaal verdwenen. Slechts weinig bleef herkenbaar.

Het ontstaan van de vaart en de kleinijverheid te Ravels en Oud-Turnhout

door Jan Aerts en Rik Van Tigchelt

4. De industrie langs het kanaal Dessel-Schoten: sociale omwenteling voor Ravels

Op het einde van de vorige eeuw en bij het begin van deze eeuw hoorden de steenbakkerijen bij de belangrijkste industrieën van de Kempen. Voor enkele gemeenten aan de Turnhoutse vaart was het zelfs de enige nijverheid. Door de aanleg van het kanaal Dessel-Schoten en de industrieontwikkeling die dit meebracht zijn de gemeenten in een technische stroomversnelling gekomen. De veilige beschutting waarin het eenvoudige landelijke leven zich eeuwenlang had afgespeeld, werd doorbroken, het traditioneel samenlevingspatroon werd drastisch gewijzigd en oeroude levensgewoonten werden verstoord. Dit kon niet zonder gevolgen blijven. Allerlei vreemde inwijkelingen, zowel uit binnen- als buitenland, deden hun intrede en lieten hun invloed gelden. Het contact met de buitenwereld opende de ogen, afstanden werden overbrugd en sociale ervaringen verspreid.

Zeilschepen laden stenen te Ravels (1908)

Dit alles leidde tot bewustwording, uiteraard niet zonder slag of stoot. Het tot stand komen van een nieuwe samenleving, waarin niet meer grondbezit maar geldbezit macht betekende, ging gepaard met talrijke wijvingen. Deze dienen vooral gezocht in de erbarmelijke arbeids- en levensvoorwaarden, de willekeur en de economische uitbuiting waarvan de arbeidersklasse

vaak het slachtoffer was. Een geest van opstandige mistevredenheid werd geboren. Is daar nu geen reden voor, vroeger zoveel te meer. Verhalen spreken over mensonwaardige werkomstandigheden en zwaar labeur van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in schepen en fabrieken, in bijtende kou en brandende hitte.

Besmeurd door roet, steengruis en ander vuil, konden de arbeiders 's avonds bijna onherkenbaar weer naar hun schamel huisje waar moeder de vrouw het al even moeilijk had om met het karige loon de eindjes aan elkaar te knopen. Immers aan de fabrieken was een winkel verbonden en de arbeiders waren verplicht daar hun inkopen te doen. Aldus werd een kringloop gecreëerd waarbij het geld altijd naar dezelfde bron stroomde. Dit was goed gezien van de frans-getinte bourgeoisie, wier blinde zelfvoldaanheid aanvankelijk haar macht, nadien haar ondergang betekende. Die "arme" dwangarbeiders van weleer wordt uitbundige grofheid, alcoholisme en brutaliteit verweten. We kunnen toch ook begrip opbrengen voor de achtergronden. De bijwijlen stuurloze uitgelatenheid van de arbeiders dient gezien als een reactie op de grijsheid van hun bestaan, waaruit zij weinig of geen vreugde konden putten, zodat slechts stompzinnige vergetelheid in de drank als uitlaatklep overbleef. Nergens scheen voor hen een lichtpunt, noch op geestelijk, noch op materieel vlak en weerloos zaten zij onder de knoet. En de staking, die indertijd te Ravels zoveel stof heeft doen opwaaien, moet vanuit dit oogpunt als barometer van de spanning worden beschouwd.

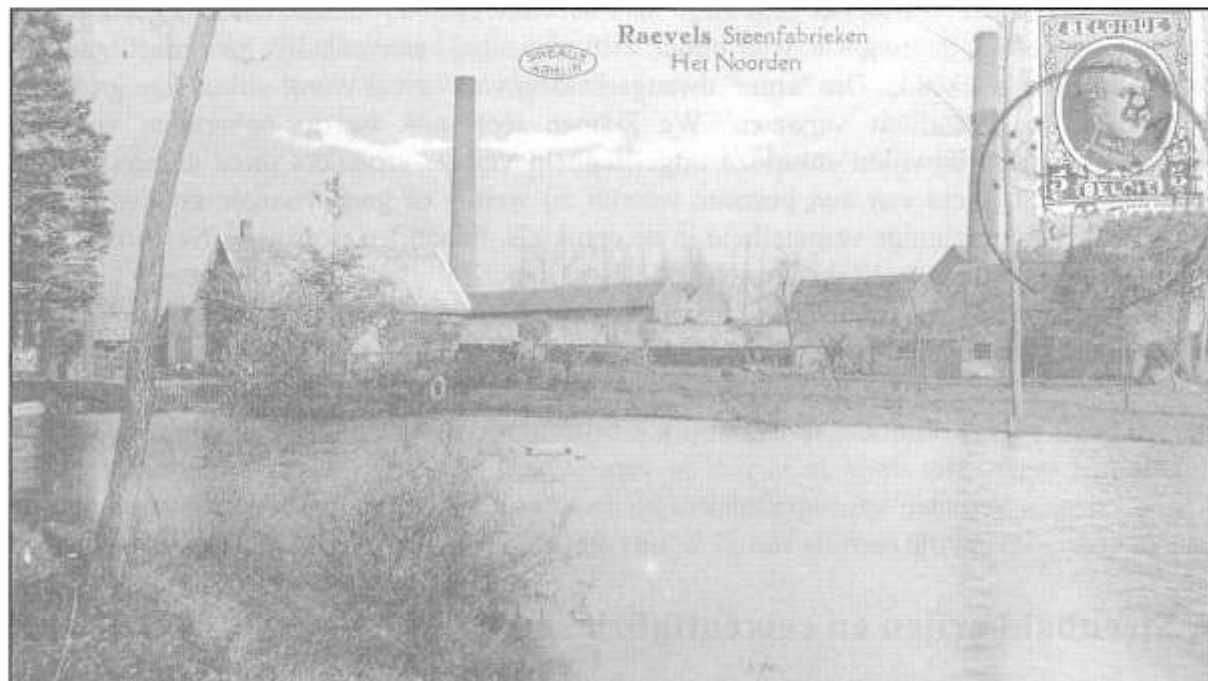
Dit wil geen verwijt zijn aan de plaatselijke beheerders, want elders in Vlaanderen was de situatie niet beter. Met de jaren is veel in vergetelheid weggevaagd: het lot van mensen en dingen. Slechts verhalen van onze ouders en spookachtige fabrieksruïnes herinneren aan de drukke bedrijvigheid die eertijds vooral "rond de brug" heerste.

5. Steenbakkerijen en cementfabrieken te Ravels-Oud-Turnhout.

Reeds in 1840 kreeg Jean Nuyens, brouwer te Turnhout, de toelating een steenfabriek op te richten te Ravels met oven, gebouwen, magazijn en molen om de klei te mengen. Met het aanleggen van de Kempense kanalen ging de steennijverheid in onze streken een nieuwe toekomst tegemoet. Het Maas- en Scheldekanaal werd gegraven tussen 1846-1859, terwijl in 1846 een aftakking naar Turnhout werd getrokken. Deze aftakking werd later tot Schoten verlengd en aldaar op het Maas- en Scheldekanaal aangesloten, zodat men voortaan beschikte over een waterweg die de Kempen in verbinding stelde, enerzijds met de grootstad Antwerpen en anderzijds met het Limburgse hinterland en Nederland. Reeds bij het graven van de Turnhoutse aftakking in 1846 werd vastgesteld dat er dikke kleilagen in de grond voorkwamen. Dat deze ontdekking grote gevolgen zou hebben, was toen nog niet te voorzien. In 1847 kreeg de heer Ceulemans, notaris te Turnhout, de toelating om een steenbakkerij te beginnen te Ravels "à cent mètres de distance du fossé longeant la digue du canal".

Om welk soort steenbakkerij het ging of hoelang deze in bedrijf is geweest, is niet bekend. De steenbakkerij moet gelegen geweest zijn op het grondgebied van Oud-Turnhout waar later de T.T.R. werd opgericht. In de buurt van de steenbakkerij van Ceulemans verschenen zes ovens. Mogelijk stonden daar ook de oudste ringovens van het land. Rond 1868 begon de Antwerpenaar Wens aldaar met een steenbakkerij waarvoor hij geen vergunning vroeg. Toen Eelen en Van Liempt voor deze steenbakkerij in 1898 een vergunning aanvroegen, vermeldten zij: "de instelling groot 13 à 14 aren is sedert jaren in werking."

De afmetingen van hun oven was als volgt: 48,2 meter lengte en 12,5 meter breedte. In de 19e eeuw werd de vraag naar baksteen en pannen steeds groter. Onze dorpen kregen immers een geheel ander uitzicht. Ook op het platteland "timmerde" men de huizen niet meer, men bouwde ze met bakstenen en dekte ze met pannen. De tijd der lemen huisjes was gelukkig definitief voorbij. Langs alle kanten werd de vraag naar baksteen en pannen steeds groter, en overal rezen steenovens en steenbakkerijen op. Aanvragen tot machtiging kwamen bij het provinciebestuur uit alle hoeken van de Kempen, een bewijs dat onze bodem erg rijk was aan klei. Voor onze streek treft men in het provinciaal archief niet minder dan 46 aanvragen aan tijdens de periode van 1811 tot 1865.

Steenfabriek "Het Noorden"

Onder de 46 aanvragen van begin vorige eeuw was ook een aanvraag voor Ravens. Waar deze eerste gekende steenbakkerij van Ravens heeft gestaan, is niet bekend. Vermoedelijk was ze gelegen op Klein Ravens. De productie van deze kleine steenbakkerijen was gering en diende meestal voor plaatselijk gebruik. Het steenmaken gebeurde nog helemaal met de hand. In de Kempen nam de steennijverheid een definitieve uitbreiding op het einde van de vorige eeuw. De eerste jaren van deze eeuw heerste er bovendien een ware stormloop voor de kleigronden. Volgende fabrieken werden te Ravens opgericht:

- 1898: Soc. An. fabrique de Ciment Portland et briqueterie de Ravens, in 1922 toegetreden tot de groep C.B.R. (Cimenteries et briqueteries Réunis). De oven van deze maatschappij was jaarlijks goed voor 600.000 Rijnvorm. De oven had volgende afmetingen: 50,7 meter lang, 14,5 meter breed; de brandgang had een breedte van 3,40 meter en een lengte van 2,70 meter.
- 1904: Van Bael en Wauty, steenfabriek La Providence, later toegetreden tot de groep "Briqueteries du Nord".
- 1906: Briqueterie du Nord of De Steenbakkerij van het Noorden. Tevens in 1907 oprichters van een ijsfabriek.
- 1908: Steenbakkerij gesticht door Van den Bosch te Turnhout, in de volksmond gekend als "De Beenhouwers" omdat het grootste gedeelte van de aandeelhouders slaggers waren. De fabriek maakte later deel uit van de N.V. Briqueterie du Nord.

In bijna alle grote Kempische fabrieken, bleef intussen de mechanisatie het handwerk verdringen, met het gevolg dat het personeel inkromp, vooral tijdens de winter, omdat men de klei niet met de spade afstak, maar met de machine uitbaggerde. In 1902 hadden de Kempense steenbakkers zich in een syndicaat verenigd, maar na enkele jaren werd dat ontbonden tengevolge van het uittreden van enkele leden. Meermaals heeft men nadien gepoogd het syndicaat terug op te richten, maar al deze pogingen leden schipbruk. In 1920 werd door een groep financiers uit Brussel en Antwerpen een N.V.gesticht onder de benaming "Union des Tuileries et Briqueteries de Belgique". Het doel was zoveel mogelijk steenbakkerijen aan te kopen om een trust te vormen.

Gezien de moeilijke omstandigheden die ze tijdens de oorlog hadden doorgemaakt, vonden de voorstellen van de nieuwe groep bij de meeste steenbakkers een gunstig onthaal. De vennootschap kon op die manier een 20-tal steenbakkerijen opnemen waaronder 2 van Ravels, met name "La Providence" en "Van de Bosch en C°". Weldra kon men langs de vaart van Ravels tot Brecht de 20 steenbakkerijen van deze machtige vennootschap zien prijken. Grootscheeps was het opzet, maar minder schitterend de ontknoping, want na 14 jaar werd de N.V.ontbonden wegens financiële problemen.

In Oud-Turnhout vinden we:

- 1868: Wens Company, later opgegaan in K.V.S.Wens Company had, een dubbele ringoven. De beide ovens waren 13,75 meter breed; de ene was 32 meter, de andere 34 meter lang.

- 1919: de N.V. T.T.R. (Tuileries Turnhoutois-Ravels) werd opgericht door de families Dings en Vermeulen als stoomdakpannenfabriek. Het was hier de familie Dings die de know how had, terwijl de familie Vermeulen de nodige gronden inbracht. Op 20 mei 1920 werd er vermoedelijk de eerste ringoven van het land geplaatst. In november 1944 werd de ganse fabriek door de Duitsers in brand gestoken. T.T.R. is sedert kort lid van de Koramic-groep, één van de grootste groepen bouwstoffenfabrikanten ter wereld. Bij T.T.R. werken momenteel een vijftigtal werknemers.

6. De baksteenfabricage.

A. Kleiwinning.

In onze regio treffen we de Kempische kleizone aan. Deze rivierklei is in het Pleistoceen (vanaf 600.000 tot 20.000 jaar terug) afgezet van Rijn en Maas en kan een dikte van 8 meter bereiken. De baksteen is helder tot donkerrood van kleur. Oorspronkelijk gebeurt het kleisteken zo dicht mogelijk bij de bouwplaats om transportproblemen te vermijden. Begin oktober begint men met het uitgraven van de klei. Men gebruikt hiervoor rechte spaden of "steekschuppen". Het delven geschiedt trapsgewijs op een hellend tallud. Keien, steentjes en andere onzuiverheden worden verwijderd. Pas sedert het begin van deze eeuw worden in ons land de eerste baggers in gebruik genomen. De arbeiders spreken van "schamouteur" naar het Franse excavateur. De klei wordt dan naar de fabriek gevoerd via spoorwagonnetjes, per vrachtwagen of via de transportband.

B. Voorbereiding van de klei.

Vroeger werd de afgestoken aarde met water overgoten en bleef die op een hoop rotten tot in de maand van het volgend jaar. De gunstige invloeden van het overwinteren worden meestal toegeschreven aan het stukvriezen van de grote kluiten bij strenge vorst waardoor de klei verpulvert en dus fijner wordt. Ook het geregeld bevochtigen van de klei door regenbuien bevordert de plasticiteit. Bij de aanvang van het zomerseizoen wordt de kleibult opnieuw afgestoken en met zavel en water vermengd tot een plastische massa.

De klei wordt gekneed met de handen of met de voeten en nog verder gereinigd van onzuiverheden zoals steentjes, wortels van planten, enz. Er bestaan ook reeds kleimolens. In de oudste vorm is het een vierkante houten bak, in het midden van een verticale spil van vorken en armen voorzien. Tegenwoordig bestaat het voorbereiden van de klei uit een groot aantal bewerkingen die terug kunnen gebracht worden tot twee hoofdgroepen: kneden en malen enerzijds, mengen en doseren anderzijds, waarbij sommige machines ook nog gecombineerde functies kunnen hebben.

C. Vormen.

Tot aan het begin van de twintigste eeuw werd de baksteen nog op ambachtelijke wijze gevormd. De meest primitieve methode voor het vormen van baksteen was het vormen met de hand in open lucht. Het vormen gebeurde toen zonder vorm, alleen met de hand, op vormtafels. Later werden er vormraampjes gebruikt, ingericht voor meerdere stenen. Na de klei duchtig gekneed te hebben en met water besproeid drukte de steenbakker de klei in zijn vormen. Met de "strijk" ging hij dan over de vormen om er de overvloedige klei af te schrapen. Opdat de klei niet aan de vorm zou kleven, werd de vorm eerst in water gedompeld of werd de klei met fijn droog zand bestrooid.

Het vormen met de hand werd later vergemakkelijkt door vormmachines. Een eerste stap in die richting was de stempelpers. De gevormde stenen konden door middel van een hefboomsysteem uit de vormramen worden verwijderd. De klei werd in één van de vormen op een draaitafel gegooid, in de vorm geperst en vervolgens automatisch weer uit de vorm geduwd. Rond 1860 ontwierp de Duitser Schlickeisen zijn strengpers. Deze bestond uit een cilinder, voorzien van een rechthoekige opening. De klei werd samengeperst en via de opening naar buiten geduwd in een rechthoekige streng. Deze streng werd dan met een gespannen draad op lengte gesneden. De pers was eenvoudig van bouw, vergde weinig onderhoud en kon met zeer weinig energie aangedreven worden.

D. Drogen.

Een vers gevormde steen bevat nog veel vocht en moet gedroogd worden alvorens in de oven te worden geplaatst. Als de steen te nat gebakken wordt, gaat hij scheuren. Op een ietwat verhoogde plaats werden dus de stenen enkele uren gedroogd en in rijen neergelegd. Daarna strooide men er opnieuw wat zand overheen, zodat de stenen naar de "logies" of loodsen konden worden gevoerd. Hier werden ze met strooien wanden afgedekt om ze tegen de regen en de hitte te beschutten.

Daarna werden de stenen op hun kant gezet. Eens hard genoeg, werden de stenen in "hagen" gezet, van tien tot vijftien stenen hoog, met een beetje tussenruimte zodat de wind vrije doorgang had. Het kunstmatig drogen was ongetwijfeld één van de minst spectaculaire maar één van de belangrijkste ontwikkelingen in de modernisatie van de baksteenindustrie. Waar de droogtijd vroeger twee à drie weken bedroeg, werd met behulp van de kunstmatige droogkamers de droogtijd teruggebracht naar 24 uren.

E. Bakken.

Na ongeveer een maand in deze loodsen te hebben gelegen konden de stenen in de oven worden gebakken. Dit was een gemetseld vierkant, van een gewelf voorzien met onderaan trekaten of openingen. In de oven stapelde men de stenen op in klampen. De brandstof, mutserd en klein hout of kolen, werd op roosters gelegd. De vlammen zochten zich een weg tussen de stenen door, terwijl de rook langs boven door de schouwen van het gewelf een uitweg vond. Baksteen is het materiaal dat men bekomt door het verhitten van klei op de gepaste temperatuur. De temperatuur waarop men de grondstof moet verhitten, hangt af van de gebruikte klei en ligt in België meestal tussen de 850 en 1200° C.

7. De klampoven

Voor grotere werken maakte men meestal gebruik van veldovens. Op een geschikte plaats werd de klei gestoken en ter plaatse gebakken. Dit gebruik schijnt in de Kempen in zwang te zijn geweest tot diep in de negentiende eeuw, in Vlaanderen zelfs nog honderd jaar later. De klampoven is een verbetering van de veldoven, omdat men rond de oven een muur heeft gebouwd en een dak op enige afstand om de rook te laten ontwijken. Het baksel is daardoor gedeeltelijk beschermd tegen ongunstige weersomstandigheden. Deze ovens zijn meestal grote rechthoekige ruimtes met dikke muren (1,3 meter) omgeven en hoog. De techniek van de klampoven is vrij eenvoudig en lijkt erg op deze van de veldoven. Op de bodem wordt een laag oude stenen gelegd; hierop komt een tweede laag waartussen steenkool wordt aangebracht. De steenkolen worden kleiner van afmeting naar boven toe.

Over de ganse lengte zijn met hout gevulde gangen voorzien om de oven te doen branden. Aan de open zijde wordt de trapsgewijze getaste oven met klei dichtgesmeerd en bovenaan met oude steen toegestopt om warmteverlies tegen te gaan. Na vier tot acht weken is de oven uitgebrand, afhankelijk van het volume (150.000 tot 500.000 stenen). Uit deze ovens komt de klampsteen. Het woord "klampen" betekent het laag per laag leggen van de groene ongebakken vormelingen. Door het bakken onder zuurstoftekort en als gevolg van de ongelijke warmteverdeling in de oven, krijgen we verschillende soorten steen. Na het uitdoven van de oven wordt de steen uitgezet volgens sortering: minder goede en lichtrood gebakken steen is rode klampsteen, goed doorbakken steen is de grijze klampsteen terwijl de hard doorbakken steen klinkaart wordt genoemd. Afval in de ovens komt ook wel voor, met name slecht gebakken steen of de zogenoemde "padden"; dit zijn de oververhitte in elkaar gesmolten stenen.

Om de kwaliteit van de gebakken aarde produkten te verbeteren kwam men ook tot betere kneding van de klei met molenstenen (kollergang), vermenging van te fijne klei met zand, en het gelijkmatiger drogen in loodsen. Deze loodsen werden in de windrichting gebouwd op de

verlaten kleigroeven en namen heel wat ruimte in beslag. De overdekte werkplaatsen waren de loges. Tegels en dakpannen of nokstukken werden gebakken in pottenbakkers- of houtovens.

8. De ringoven.

Deze ringoven of Hoffmannoven, genoemd naar zijn Oostenrijkse uitvinder (1858), is een zeldzaam voorbeeld van een uitvinding die onmiddellijk perfect was. Gedurende honderd jaar werd aan de conceptie van deze onverwoestbare ovens vrijwel geen wijziging meer aangebracht en sommige zijn nu nog in bedrijf. Daar de Hoffmannoven echter moeilijk te automatiseren is, moest hij in 1950 het veld ruimen voor de tunneloven. De ringoven bestond oorspronkelijk uit een aantal ovenkamers cirkelvormig opgesteld rondom een schouw. Het bakproces is continu. Het vuur "wandelt" rond in de oven door de verschillende kamers. Door het regelen van de onderdruk kon men diagonaal tegenover de kamer waar het vuur is, de gebakken steen uitzetten en groene steen inzetten. De hete lucht werd mee rondgestuurd zodat de steen werd voorverwarmd. Deze ovens betekenden een enorme vooruitgang op energiegebied en continu bakproces.

De bakcyclus werd zo opgevat dat het vuur in de oven nooit uitgaat en men doorlopend droge steen kan "inzetten" en gebakken steen "uitzetten". De ovens werden ook gestookt met het toen goedkope steenkolengruis. De stoker kon het vuur in een tiental dagen de hele ring laten doorlopen en daarbij luchtaanvoer en rookafvoer zo regelen dat een optimaal thermisch rendement bekomen werd. De cirkelvormige oven werd weldra in schalmvorm gebouwd, nog later gewoon rechthoekig. De lengte van een ringoven bedraagt 70 à 80 meter, de breedte ongeveer 25 meter en de hoogte 3 à 5 meter.

De kamers werden gescheiden door "ovenpapieren" schotten terwijl de toegangen werden dichtgemetseld met stenen en kleimortel. Het vergde ongeveer 1 dag om 1 kamer te stoken, waarbij de krimp werd gemeten van de steeninzet om uit te maken of de steen "gaar" was. De steen werd in- en uitgezet door een gewelfde ingang in elke kamer, ook het "hondsgat" genoemd. Dat in- en uitzetten gebeurde met kruiwagens, waarbij de groene en gebakken, nog warme steen met de hand diende verzet. Op de breedte van de ovengang werkten 3 tot 4 uitzetters.

De middelste werkte het hardst, en verdiende daardoor het meest. Immers, de arbeiders werden altijd per stuk betaald. Daartoe waren er lestenen aan elk hondsgat geplaatst om de stenen per honderd aan te merken. Het was zwaar en ongezond werk. Er werd dan ook maar een halve dag in de oven gewerkt en de lonen waren evenwaardig aan die van de mijnwerkers. De steenkool onder de vorm van gruis werd door de gaten in het ovengewelf geworpen. Een latere verbetering was het inblazen van het steenkolengruis met luchtdruk langs zogenoemde "piotten" (soldaten), kleine toestellen met gruisreservoirs. Deze werden in rijen als "piotten" geplaatst, en volgens de rondgang van het vuur mee rondgedragen. De niet gebruikte gaten werden afgedekt met gietijzeren potten. De onderdruk van de oven werd geregeld met gietijzeren afsluitklokken bediend met vijzels bovenop het gewelf. Door onderaardse gangen waren deze luchtkanalen verbonden met de schoorsteen. Door het oxyderend bakproces werden de stenen rood gebakken. De "paepesteen" werd gebakken in ringovens, evenals pannen die dan tezamen met stenen werden ingepakt in de oven (voor een betere temperatuurverdeling).

Regelmatig diende het gewelf van de oven hersteld te worden. Door de temperatuurschommelingen traden grote spanningen op met zettingen en schade. De stenen van het gewelf werden gemetseld met klei en een weinig cement, en in twee boogsegmenten van een steen zodat deze ten opzichte van elkaar konden zetten. De ringovens kenden in het begin van deze eeuw een groot succes. De ringovens waren nog zeer arbeidsintensief: al de steen diende in- en uitgezet met de hand, de oven vergde permanent onderhoud en mechanische transportmiddelen konden niet gebruikt worden. In 1874 tenslotte slaagde Otto Bock, een Duitser van Deense afkomst, erin een tunneloven te bouwen.

Door de moeilijke automatisatie van de ringoven werd deze later definitief ingeruild voor een tunneloven. De tunnel bestaat uit een opwarm- en afkoelzone, die achtereenvolgens door de bakstenen wordt gepasseerd. De stenen worden op vuurvaste wagens getast en over een spoor getrokken. De tunnel heeft een doorsnede van ongeveer 2 x 4 meter en een lengte van 60 tot 100 meter. In het midden bevindt zich een warmtebron die een temperatuur ontwikkelt van 1400° C. Het grote voordeel van deze tunneloven is dat men het bakproces nauwkeurig kan regelen. Aangezien dit gemakkelijk geautomatiseerd kan worden is de productie aanzienlijk hoger dan bij de ringoven.

9. De staking in de cementfabrieken van Ravels en Turnhout in 1925

Vanaf begin 1923 tot einde 1924 werd er een collectief contract opgemaakt tussen het bestuur van de cementfabrieken te Ravels en Turnhout en het Christelijk Verbond der Steen-, Cement, Glas- en Ceramiekbewerkeren van België. Dit collectief contract bepaalde de lonen en werkvoorwaarden. Het contract was er gekomen na heel wat tegenstribbelingen van de werkgever. Voor de nijverheid was 1922 voorspoedig geweest en 1923 en 1924 waren winstgevend, ook voor C.B.R., want die wist tijdens die periode de cementfabriek van Mons en de mergelgroeven van Maastricht te verwerven.

Hoe de staking begon?

Het contract verliep op 15 augustus 1924 en daarom vroeg de vakbond op 30 juli 1924 de hernieuwing. De werkgever ging akkoord om de hernieuwing door te trekken tot 31 december 1924 en beloofde het contract te verlengen voor gans 1925. De vakvereniging was het daar mee eens. In de maand september 1924, een paar weken na de hernieuwing van het contract, begon de directie van C.B.R. met de willekeurige afdanking van werklieden, omdat ingevolge technische wijzigingen aan het productiesysteem er minder handen nodig waren.

Artikel 9 van de arbeidsovereenkomst luidde: *"Bij technische wijzigingen zullen ontslagen worden: degenen die in het bedrijf het laatst zijn bijgekomen. Hun zal een vooropzeg van 14 dagen gegeven worden"*. De vakvereniging eiste de toepassing van artikel 9. Deze eis was olie op het vuur en de directie van C.B.R. begon voor goed de werking van de vakbond te fnuiken. Individuele contracten moesten de vakbondsacties lamleggen. Vanaf september 1924 werd eerst aan de bijzondere werknemers en nadien aan al de anderen gevraagd een afzonderlijke overeenkomst af te sluiten met de directie. De tekst van zo'n contract luidde: *"Gij zijt aangenomen van September 1924 voor de som ... FR. per maand, plus volgend percent... Uw werk blijft hetzelfde als voorheen. In geval van breuk aan de machines zijt gij verplicht te werken, zolang de herstelling duurt. In geval van ziekte zult gij drie maanden ten volle betaald worden zonder aftrok van loon en te meer ontvangt gij een zeker getal verlofdagen."*

Deze verloftijd zal elk jaar vastgesteld worden. Ook wordt een dertiende maand uitbetaald. Van heden zult gij als bediende beschouwd worden."

Enkele werklieden tekenden dit contract; sommigen zagen hun niet-solidaire houding in en zegden de overeenkomst op. De werkwilligen werd het leven zuur gemaakt door de militanten van de vakbond. De actie van de patroon was erop gericht de wet op de achturedag te omzeilen en de werking van het syndicaat onmogelijk te maken.

Lock-out van 22 december 1924.

Zonder voorafgaande verwittiging werd de cementfabriek te Ravels door de directie stilgelegd. Een veertigtal werknemers bleven in dienst. Dezelfde dag nodigde de patroon de socialistische vakbond uit om werklieden te sturen, teneinde de fabriek met nieuw volk te laten starten. Deze poging mislukte. Alle christelijk-gesyndikeerden werden afgewezen. Op 2 januari 1925 verklaarde de patroon aan de werklieden die nog in dienst waren, dat de lonen verminderd zouden worden. Die vermindering bedroeg in de zwaarste gevallen tot 35%. De directie was onvermurwbaar en proclameerde: "Loonsaftrok... of buiten!" De directie ondernam andermaal onderhandelingen met de socialistische vakbond en weigerde nog enig contact te hebben met de christelijken. De christelijke vakvereniging wilde de vroegere lonen en werkzekerheid door een collectief contract veilig stellen. Daarvoor zouden ze een lange en hardnekkige strijd voeren!

Standpunt van de directie van C.B.R.

Ravels 2 januari 1925

De directie maakte bekend dat er een werkstaking was uitgebroken in haar fabrieken van Ravels en Turnhout. Een groot gedeelte der werklieden had het werk stilgelegd, omdat de directie met de leiders der vakvereniging niet meer wilde onderhandelen. De directie schreef volgende brief naar het Nationaal Verbond der Christene Steen-, Cement-, Glas- en Ceramiekbewerkers van België, Kerkstraat 34, Boom.

"Uw schrijven van 30.12.1924 wel ontvangen. Zoals we U meermalen meedeelden en de ondervinding ons steeds bevestigd heeft, hebben we met uw vakvereniging onophoudelijk moeilijkheden gehad. In alle omstandigheden wordt er vanwege de vakvereniging aan de werklieden gelijk gegeven;

- inmenging in het bestuur wordt gepleegd;*
- vermindering van personeel door 't plaatsen van nieuwe installaties wordt stelselmatig tegengewerkt. Zolang de leiders uwer Vakvereniging geen klaarder en gezonder inzicht hebben van de economische noodwendigheden en politieke en demagogische vooroordelen in de nijverheidskwesties niet laat varen, kunnen wij met hen niet meer onderhandelen. Wij achten bijgevolg alle verdere briefwisseling en besprekingen overbodig.*

De Directie. Mazaryck."

Tekst van een oproep:

Wij doen een oproep aan onze verstandige werklieden. Uw kostwinning staat op het spel! Diegene die maandagmorgen niet op het werk is, zal zich als definitief ontslagen moeten aanzien. Er worden nieuwe werklieden aangenomen, welke zich als definitief in dienst mogen beschouwen en later voor anderen de plaats niet moeten ruimen. Het is algemeen bekend dat

de C.B.R. altijd de toon gegeven heeft in 't betalen der hoge lonen. Ziehier de uurloonbarema's welke tegenwoordig in voege zijn:

<u>1e klasse</u>	<u>2e klasse</u>	<u>3e klasse</u>
2,80 fr.	2,30 fr.	1,80 fr.
2,95 fr.	2,45 fr.	1,95 fr.
3,10 fr.	2,60 fr.	2,10 fr.
3,25 fr.	2,75 fr.	2,25 fr.
3,40 fr.	2,90 fr.	2,40 fr.

Leerjongens van 1,05 tot 1,65 fr.

Tot de 1e klasse behoren:

de ovenstokers, de machinisten van stoommachines, kleibaggers, lokomotieven en krijtlossers, de cementmaalders, de malaxeur mannen of werkers aan de kneedmolens, de eerste electriciens, ajusteurs, smeden, draaiers, monteurs, timmerlieden en lassers met electriciteit en acethyleen.

Tot de 2e klasse behoren:

Maalders en vervoerders van kolen en pap, de smeerders, de tweede electriciens, boorders, ketelstokers, timmerlieden, werklieden van klinker- en plaastertransporteurs, de beste vaste werklieden.

Tot de 3e klasse behoren:

de losse werklieden en de zakkensorteerders.

Tot de leerjongens, minder dan 18 jaar, behoren:

de zakkenbinders en de zakkenmarkeerders.

De staking duurde precies 5 maanden en werd verloren door de arbeiders.

10. De lijntrekker.

Langs vele vaarten en kanalen was de lijntrekker een speciale figuur. Onder lijntrekkers of lijnlopers verstaat men personen die een schuit voorttrekken. Het was een zware arbeid, zeer slecht betaald en meestal uitgevoerd door mannen die alleen op de wereld stonden of door anderen die in dit soort werk gewoon hun gading vonden. In een estaminet of in het sashuis of bij de brugwachter, gelegen langs de vaart, wachtten zij de schippers op. De kleine schuiten, zonder motor, met of zonder zeil, waren trekschuiten. Op de afgesproken plaats stonden zij klaar om de trage tocht aan te vangen. Het trektouw werd aangereikt. Aan het uiteinde was een lederen band, die de trekker over zijn lichaam trok op de hoogte van de schouders. Zo trok men, in alle weer en wind, de schuit voort. Vaarten waarop trekschuiten voeren, noemde men trekvaarten. De smalle weg naast het water waar de trekker de schuit trok, heette: trekpad of jaagpad.

Wanneer deze arbeid langs de Schelde gebeurde, sprak men over "boottrekkers". De trekschuiten vormden meestal een beurtdienst op het water tussen provinciesteden en de

omliggende dorpen gelegen aan een waterloop. Zo treffen wij lijntrekkers aan rond Turnhout, Lier, de streek rond Herentals, Diest, Mechelen en ook rond Lokeren in het Soete Waasland. Op sommige plaatsen gebeurde het trekken ook door één of meerdere paarden. Dan heette de weg langs de vaart jaagpad of trekweg. Het touw, dat de schuit verbond met de paarden, was de jaaglijn. Ook op enkele plaatsen in de Kempen "paardelijn" genoemd. Dichter Arnold Sauwen (Stokkem 1857-Brasschaat 1938) heeft het in zijn gedicht "De Lijnpeerden" over deze trekarbeid:

De Lijnpeerden:

*Aan de lange lijn gekoppeld
waar het zware schip aan drijft;
druipend van het zweet dat droppelt
langs hun lenden oud, verstijft.*

*Willig trekkend aan de strangen,
gaan twee ruinen, bruin gehaard,
hunne stille slentergangen,
één van stap, langsheen de vaart.*

De trekschuiten waren meestal in de vaart voor het vervoer van hooi, lange tijd ook voor turf, aarde of zand. Een aantal Vlaamse schilders hebben zich laten inspireren door dit beroep, Ignace Kennis (Mechelen 1888-1973), Achiel Van Sassenbrouck (Brugge 1886-1978), Theodoor Verstraete (Gent 1851-1907). Met de opkomst van de motor in de schepen, is het ambacht van lijntrekker of lijnloper verdwenen.

De Gedichten voor de Jeugd geschreven door Schoolmeester Lode Van Beek

Bron: Lode Van Beek. Gedichten voor de Jeugd. Schoten, 1956, 78 blz.

Lode Van Beek (°Weelde 19/8/1896, † Weelde 29/4/1955) was niet alleen muzikaal erg bedreven maar was bovendien een vlot schrijver. Zijn schrijverstalent vierde hij bot in allerlei stukjes in Averbodes Zonneland en Lenteweelde. Een aantal door hem geschreven versjes werden na zijn dood uitgegeven door A.Claes, Inspecteur van het Lager Onderwijs, die daarmee hulde wilde brengen aan meester Van Beek. Claes noemt de versjes "eenvoudig, zonder letterkundige pretentie, veelal kinderlijk van vorm, maar met een opvoedende en veredelende inhoud. Af en toe kan de trant misschien wat naïef aandoen. Het is echter zeker dat kinderen erdoor beroerd worden." Enkele jaren geleden bezorgden familieleden van Meester Van Beek ons een handschrift met daarin honderden versjes die destijds verschenen waren in Averbodes Zonneland en Lenteweelde. De hier afgedrukte gedichten komen uit "Gedichten voor de Jeugd".

Mijn Moederke:

1. Ik heb een teder moederke,
een moeke, lief en goed,
een engel van een moederke,
dat zoveel voor mij doet!

2. Ik min dat lieve moederke,
't vertroetelt me zozeer!
Het zorgt en bidt, dat moederke,
voor mij steeds immer meer!

3. Des avonds, als ik, moe gespeeld,
naar 't bedje henen wil,
drukt zij een kus op elke wang
en 'k slaap dan vredig, stil!

4. Steeds zal ik mijn lief moederke
beminnen immer meer,
altijd haar zoete kindje zijn,
en braaf zijn tot haar eer

Ons klokje:

Tik, tak! Tik, tak! gaat ons klokje
zonder pozen, immer voort.
Tik, tak! Tik, tak! langzaam verder
gaat de wijzer, ongestoord.

Tik, tak! Tik, tak! vlijtig klokje,
rust'loos zijt ge, dag en nacht!
O, de tijd gaat immer door maar
en voor niemand ook hij wacht!

Tik, tak! Tik, tak! doet ons klokje.
Ook wij moeten immer voort.
Laat ons wel de tijd gebruiken.
"Tijd is geld!" zegt 't wijze woord.

Twee Engelen:

Als 't kindeke rustig te slapen daar ligt
in 't beddeke, donzig en zacht
dan zijn er twee engelen, lief en getrouw
die houden daar immer de wacht.

En een van die engelen, kindeke lief,
die zult ge nooit zien, hier op aard.
't Is d'engel van God, die u hoedt en u leidt,
voor zonden en kwaad u bewaart.

De tweede dier engelen, kindeke lief,

kom, raad eens, wie mag dat wel zijn?
Ze zorgt en ze waakt zo bij nacht als bij dag.
't Is moederke, lieveling mijn!

En wilt ge nu immer, mijn kindeke lief,
de vriend van die engelen zijn?
Wees braaf dan, godvruchtig en bang voor het kwaad
en houd steeds uw zielke heel rein!

De kikvors en de muis:

Aan de boord van 't diepe water
zat een muisje bij het riet.
't Zou zo graag erover wezen,
maar ... van zwemmen hield het niet!

Daar steekt puit zijn kop uit 't water
en hij spreekt het muisken aan:
"Kom hier op mijn rug maar zitten,
laat ons saam erover gaan".

Maar de muis moet dat beklagen,
want de valse, slechte puit
duikt naar onder met het muiske
en het komt er nooit meer uit!

Puit zit heim'lijk nu te kwaken
doch, daar komt een reiger rap
bij het water neergestreken:
puit vliegt binnen, met één hap!

Zo is 't dikwijls met degene
die een ander nadeel doet.
Vroeg of laat zal hij 't beklagen,
nooit brengt hem dat enig goed.

Bloemekes:

In ons hofke staan er bloemkes
met hun frisse kleurenpracht
lief te bloeien, zoet te geuren
wyl het zonnestraalke lacht.
'k Houd zo van die lieve bloemkes.
Ze versieren 't hofke fijn!
'k Breng hun elke dag verfrissing
na het warme zongeschijn
Ook ons zielke is een hofke,
dat vol bloemekes moet staan,
vol met bloemekes van deugden.
Kindje, denk daar dikwijls aan!

